

A MEZŐGAZDASÁGI TELEPÍTÉS KÉRDÉSÉRŐL.¹

Tekintetes Akadémia!

Midőn hálás köszönetemet fejezem ki a tekintetes Akadémiának azért a kitüntető szivességért, hogy lehetővé tenni méltóztatott előadásomnak ünnepi keretek között teljes ülésben történő megtartását, mindennek előtt vallomást kell tennem.

Úgy érzem, hogy a magyar néppel való sorsközösségem: a magyar földdel való szoros kapcsolatom teszi kötelességemmé, hogy Magyarország legelső tudományos fóruma előtt beszámoljak azokról a munkálatokról, amelyeket a magyarság egyik legnagyobb jelentőségű kérdésének tanulmányozása és megoldása érdekében végeztem. *A mezőgazdasági telepítés kérdése ez.* A telepítés időszerűsége felől a nyomasztó gazdasági válság idején talán megoszlanak a vélemények. De a telepítés szükségszerűségét — nemcsak a mezőgazdaság, hanem az egész közgazdaság s a nemzet jövője szempontjából — mindenki elismeri.

Körülbelül három esztendeje foglalkozom a telepítés ügyével. Dél-amerikai tanulmányutam irányította erre a problémára erősebben figyelmet, ahol közvetlen közélről ismerkedhettem meg több állam telepítési politikájával s érezhettem együtt az odavetődött magyar telepések sorával.

A külföldi telepítések eredményei nem egy európai államban is impozánsak. Az utóbbi esztendők gazdasági fejlődésének, a nemzet életre-halálra szóló gazdasági küzdelmének, de különösen a mezőgazdasági kis-exisztenciák és a nincstelenek szomorú vergődésének fájdalmas látványa pedig szilárdá és megingathatatlaná érlelte bennem azt a meggyőződést, hogy Magyarország agrárproblémájának igazi megoldása és a kor igényeihez szabott tervszerű mezőgazdasági politika bázisa csakis a jól meg-alapozott, céltudatos telepítés lehet.

Fiatal szakemberekből munkakollégiumot szerveztem a telepítés

¹ A Magyar Tudományos Akadémián 1933 április 30-án tartott előadás.

történelmi, agrárpolitikai, üzemi, statisztikai, műszaki, jogi és pénzügyi fejezeteinek kidolgozására. Mikor a velük együttesen feldolgozott anyagot ismertetem, őszinte köszönetemet fejezem ki munkatársaimnak.¹

Előadásom tulajdonképpen bevezeti azt az ankétet, amelyet kezdeményezésemre a Magyar Gazdaszövetség a közeli napokban kezd meg a magyar agrárpolitika jeleseinak bevonásával. Él bennem a remény, hogy ez a nagyszabású ankét a telepítés kérdését szakszerű tervezetek kidolgozásáig fogja érlelni s javaslatai nem hangzanak majd el hiába.

I.

Bevezetés, cél.

Vájjon ismertessem-e a magyarországi, már történelmileg tekintendő telepítések egész sorát s foglalkozzam-e Darányi Ignác nagy telepítési koncepciójával? Előadásom igazi céljától messze eltérítene, ha ezekre a problémákra bővebben kitérnék.

A telepítés története sok vonatkozásban az, ami a magyarság története. A honfoglalástól kezdve megújuló telepítések formájában ment végbe országunk területének megszállása, majd újra meg újra benépesítése. A történelem igazolja, hogy a tatárjárás és a török idők nagyarányú és évszázadokig ható vérvesztései után a magyar faj szívós fennmaradása meg sem történhetett volna telepítések nélkül.

Darányi Ignác elgondolásáról az a véleményem, hogy várható akcióink elindításánál Darányi századeleji — sajnos, törvényerőre nem emelkedett — javaslatát jól felhasználhatnók.

A telepítésnek a gazdaságosság jegyében kell történnie. Arra kell törekedni, hogy az új telepes üzemek ne csak a gazdálkodók megélhetését biztosítsák, hanem közgazdasági értelemben is rentábilisak legyenek. Csakis így érheti el a telepítés azt a célt, hogy országunkban minél több

¹ Munkatársaim voltak: Laky Dezső műgyet. tanár, Radnóti István, a m. kir. Külkereskedelmi Hiv. tisztviselője, dr. Máthé Imre földművelésügyi minisztériumi titkár, dr. Buday Kálmán, az Ipari Jelzalog Intézet titkára, vitéz dr. Molcsányi Endre, a Közp. Statisztikai Hivatal tisztviselője, Antal Dezső építésmérnök, dr. Juhas Lajos, a keszthelyi Gazdasági Akadémia tanára, Acsay László, a Közmunkák Tanácsának mérnöke, Aczél József jász-árokszállási esperes-plébános, dr. Ihrig Károly, a Magyar Gazdaszövetség igazgatója, dr. Kerék Mihály, a Magyar Gazdaszövetség titkára, Matolcsy Mátyás, a Gazdaságkutató Intézet titkára.

embernek biztosítsunk kenyeret — nemcsak a mezőgazdaságban, hanem rajta keresztül egyéb termelési ágakban is.

A telepítés mindenestre elősegíti a mezőgazdasági munkanélküliség megszüntetését. Objektív szakemberek a mezőgazdasági munkanélküliek számát százezrekre becsülik. A mezőgazdasági keresők hasznossá tehető munkaidejének 24%-a a magyar földbirtok jelenlegi megoszlása és gazdálkodási rendszere mellett kihasználatlan, sőt a törpebirtokosok és napzamosok foglalkoztatása még ennél is rosszabb, csak 65.8%. Nyilván igaza van a kérdést vizsgáló jeles fiatal gazdaságstatistikusnak abban is, hogy a magyar mezőgazdasági munkanélküliséget leginkább telepítés útjái lehetne csökkenteni. A kisbirtok területének telepítés segítségével való növelése a népsűrűséget fokozná, a helyi fogyasztást élénkítené s így bizonyos mértékig módot nyújtana a belterjesebb gazdálkodásra. A ma túlnépes vidékek munkáskézfölöslege viszont elhúzódhatnék másfelé s otthon a munkanélküliség csökkennék. Az agrárszocialista mozgalmak megelőzését is szolgálják, ha a túlnépes területek lakosságát telepítés útján levezetnők.

A birtokmegoszlás és a népességi viszonyok ellentétét súlyosbítja a népsűrűség és a népesség tömörülésének aránytalansága. A Dunántúl és az Északi Dombvidék az egész ország 93.4-es négyzetkilométernyi sűrűségéhez képest ritkán lakott, míg az Alföld, bár egyes területei helyenként szinte néptelenek, annál népesebb — még ha a fővárost figyelmen kívül is hagyjuk. A települési helyek számában is nagy az aránytalanság: 3417 községünk közül a Dunántúlra 2001, az északi vidékekre 683, az Alföldre pedig 733 esik. Nyugaton népünk inkább élvezheti a községi élet előnyeit. Az Alföldön s különösen a Tiszántúl a nagyobb községek háttérében ott sötétlik a megoldatlan tanyakérdés. Alföldi földművelő népünk földtulajdonának egészségtelen alakulása s közigazgatási szervezünknek a helyi szükséglethez nem simuló rendszere is okozta azt, hogy az Alföld egyes vármegyéi évtizedeken keresztül az agrárszocializmus viharfészkei voltak.

Újraéledt népmozgalmunkban az egykori idők kísértő emléke, a vidéki népességnek a városba való tódulása. Az 1930. évi népszámlálás ezt híven igazolta. Pedig tíz évvel ezelőtt joggal hihettük azt, hogy a mezőgazdaság ismét átveszi népünk eltartásában azt a szerepet, mely valaha az övé volt. A városbaözlésnek lehetnek gazdaságilag jó oldalai s fennforoghatnak előfeltételei is, de sok más ok tenné kívánatossá azt, hogy az áradatnak mégis gátat vessünk, az elvándorlásra hajló lakosság megkötésével.

Sok helyen, különösen a Dunántúl, a túlsűrű lakosság következtében a kisbirtok szétporlása veszélyes méreteket öltött s kétségessé vált a birtok prosperitása. Az apa üzemében helyét nem találó gazdafíú telepítésével a földbirtoknak ezt a katasztrófális továbbaprózódását is megakadályozhatnék.

Egyébként is elsőrangúan fontos a legmegbízhatóbb, a legéletrevalóbb és a legmagyarabb társadalmi rétegnek, az önálló kisgazdaosztálynak erősítése, számának szaporítása.

De a telepítés révén mindezekon felül a magyar mezőgazdaság tervszerű irányítását is — egyelőre legalább a telepeken keresztül — az arra illetékesek kézbe vehetnék és kézben tarthatnák. Mert a telepeket össze kell foglalni olyan szervezetbe, amely szankciókkal rendelkezik a telepes gazdaságok üzemének irányítására. Tulajdonképpen nagyobb-szabású, tervgazdálkodási rendszer vonalai bontakoznak ki előttünk.

II.

Telepítési formák.

A legideálisabb telepítési forma az *önálló telep*. Azaz teljesen új, egységes kisüzemek keletkeznek, amelyeket a telepítő szerv épületekkel és felszerelésekkel lát el. A telepítés népesedés politikai hatásai az önálló telepek rendszere mellett érvényesülnek legtisztábban.

Az ú. n. *kiegészítő telepítésnél* a már ingatlannal rendelkező kisgazda régi birtokához még pár hold földet csatolnak és így növelik gazdasági erejét. A kiegészítő telepítés népesedés politikai jelentősége kisebb, mint az önálló telepítésé, célja inkább gazdasági, a törekvő és szorgalmas kisgazdaüzemek jövedelmezőségének erősebb megalapozása. Magyarországon az egészséges kisgazdaságok mellett jellegzetesen nagy a törpegazdaságok száma. Az 1920-as földbirtokreform egyik legnagyobb hibája volt, hogy a törpebirtokok számát megnövelte, sőt ezek közül is azokét, amelyek birtokhatára 5 holdon alól maradt.

Hasonlítsuk össze az 1920. évi birtokmegoszlás adatait az 1930 évi adatokkal. Az 1—5 kat. holdas törpebirtokok száma megbízható becslések szerint 490.000-ról 912.000-re szökött fel. A legegészségesebb birtoktípus képviselő 5—100 holdas kisbirtokok, az ú. n. parasztüzemek számáról ezt korántsem mondhatjuk. Végeredményben tehát a földreform következtében az a birtokkategória gyengült meg viszonylag, melynek megerősítése lett volna a főcél.

A kiegészítő telepítések szerepe tehát szembeűnő: a földreform által is szaporított egészségtelen törpebirtokokat kisgazdaságokká alakíthatjuk így át. Az eddig törpebirtokos családjának munkaerejét így már saját családi gazdaságában használhatja ki jobban. És csökken majd a mezőgazdasági munkáskínálat, mert a törpebirtokos és családtagjainak munkakínálata megszűnik, vagy legalább is enyhül.

Különleges módja a telepítésnek a *csoportos telepítés*. Ezt a csekélyebb anyagi eszközzel rendelkező vagy egészen pénznélküli telepeseknél alkalmazhatjuk célszerűen. Csoportos telepítésnél a betelepítendő nagyobb birtokot a telepesek közösen szállják meg s megfelelő irányítás és ellenőrzés mellett közösen gazdálkodnak addig, amíg a telepítő szerv tervei és ellenőrzése mellett a szétosztás meg nem történik s a telepházak fel nem épülnek. A telepes részéről a pénzbeli hozzájárulást itt a telepesek kézi, vagy esetleg fogatos munkája pótolja, amelyet a törlesztési tervzetben megfelelően felértékelnek. E telepítési mód előnye a mai nehéz gazdasági viszonyok között nyilvánvalók: a telepesek részéről nincs szükség nagyobb befektetésekre s kevesebb az egyéb költség is. A csoportos telepítés jelentősége különösen akkor nagy, mikor a telepesek ugyanabból a faluból vagy vidékről származnak, vagy pedig mint mezőgazdasági summás munkások már évek óta együtt dolgoztak. Németországban újabban szintén pénzügyi okokból folyamodtak csoportos telepítésekhez. Nálunk a tolnavármegyei Felsőireg községhez tartozó Muth-pusztán történt — már a világháború után — ilyen telepítés s a Dunántúl esetleg felszabaduló nagy majorok lehetnek majd a színhelyei a rendszer továbbfejlesztésének.

Különbséget tesznek *falu-, tanya- és csatlakozó telepítések között*.

A falu-telepítés a legdrágább, mert a községi és egyéb köztintézmények költségei a telepeseket terhelik. A mezőgazdaság kedvezőtlen jövedelmezősége mellett az iskola, a templom, a községháza stb. költségeinek amortizációját nehezen tudná a telepes előteremteni még akkor is, ha tudjuk, hogy a telepes gazdálkodását könnyebbé teszi más régebbi birtokosokénál az, hogy olcsón jut földjéhez s élő és holt felszereléséhez. A telepítési programnak tehát arra kell törekednie, hogy az említett költségeket kapcsolja ki és hárítsa azokat az államra vagy más közületekre.

A telepítés igazi célját mégis kétségtelenül a *falu-telepítés* útján szolgálják a legtökéletesebben. Különösen az Alföldön, ahol a községesít és útján varázsolhatnék csak a törökuralom-okoza pusztaságokat igazi kertekké. Nagyhatárú városok és községek külterületein már eddig is alakultak a viszonyok kényszerítő hatása alatt természetes tanyaközpontok, amelyeknek községekké való átszervezését azonban az anyaközségek

financiális és presztízs-szemponctokból, sajnos, eddig nem pártolták. A már kialakult központoknak községekké való átalakulását a telepítő programnak kell tervszerűen előkészíteni. Falu-telepítéseknél a gazdasági élet harmóniája érdekében persze bizonyos munkáscsoportokat és iparosokat is kell földhöz juttatni. És gondoskodni kell arról, hogy közlegelő és az erősödő törpeüzemek fejlődésének és a jövőben fellépő igények kielégítésének biztosítására megfelelő, ki nem osztott földterület is álljon rendelkezésre, amelyet egyelőre a tehetősebb gazdák bérelnének.

Vannak vidékek, ahol a telepítés legcélszerűbb alakja a *tanyarendszer*, Németország és az északi államok telepítő politikájában ez a rendszer nagy szerepet játszik. A tanyás gazdálkodásnak gazdasági és üzemi szempontból sok előnye van, ha belőle a kulturális és közlekedési hátrányokat kiküszöböljük. Különösen az alföldi nagy agrármunkásközségek települő lakói részesítenék előnyben a tanyatelepítést.

Csatlakozó telepítés a községnek telepítés útján való folytatását vagy kiegészítését értjük. Ez szervesen csatlakozik valamely község már meglévő házához. Ha az adóhátralékok fejében telepítés céljaira igénybevehető földterületek állanak majd rendelkezésre, azok valószínűleg olyan kisterjedelműek lesznek, hogy rajtuk önálló új községeket nem létesíthetünk. A csatlakozó telepítéssel azonban alkalmasint a törzsközségek törpebirtokait is kiegészíthetjük.

Nem szorosan vett mezőgazdasági telepítés ugyan a *városszéli telepítés*, de megemlítem, mert az utóbbi időben nálunk is sokat foglalkoztak ezzel a kérdéssel. A városszéli telepítés az intenzív kisgazdasági kertészeti termelés felé jelent fokozatot. A városmenti kerti telepek célja kettős lehet. Egyrészt az ipari munkásságot juttatjuk így kis parcellákhoz, másrészt az intelligenciának nyújtunk módot arra, hogy naturalgazdaságot is folytathasson. Az egyes városszéli telepek nagysága szerint négyféle telepítés alakult ki. Legkisebb az $\frac{1}{4}$ -holdas, amely a még munkába járó munkáscsalád részére jelenti azt, hogy bizonyos élelmiszereket saját maga állíthat elő. A $\frac{1}{2}$ és egyholdas kertgazdaság már alkalmas arra, hogy azon kerti gyümölcs- és kisebb állattenyésztési kultúrákat folytathasson a telepes és azok egy részét a piacon értékesítse. A legnagyobb a 4 holdas városszéli telep, amelynél már teljesen a gazdaságból tartja fenn magát a telepes. A városszéli telepítési akciókba az állásnélküli diplomásokat is be kellene vonni.

III.

Üzem nagyság.

A telepítés előkészítése során harmonikus megoldást kell nyerniök az üzemi elveknek is.

Ezek helyes kimódolása biztosíthatja a telepek prosperitását, a közös magángazdasági eredményt. A telepítés ügyének legfontosabb kérdései ezek. A gazdaságfejlesztési, berendezési, építészeti és pénzügy-technikai megoldásokhoz csak az üzemi kérdések tisztázása után foghatunk. Az üzemtervek a konkrét helyzethez simulnak. Ezért a létesítendő telepítő szervre vár itt majd nagy szerep.

Az első kérdés a telephely nagysága. A föld geológiai adottsága, a klíma, a piac közelsége, a környéken kialakult gazdálkodási mód és üzemi irány határozzák meg a telephelyek nagyságát. Fontos tényező a létesítendő üzem sajátlagos célja is.

Induljunk ki három változatból s a legideálisabb birtoktípust jelöljük meg «B»-vel. Ez a «B»-telep 4—5 tagból álló családnak az egész éven át biztosítja megélhetését. A család tagjainak nem kell bér munkát végezniök. Másrészt a család munkája elég a föld megműveléséhez. Az «A»-telep olyan birtoktípus, amely nem nyújt elég alapot a normál család eltartására, a családtagoknak bér munkát is kell vállalniök. A «C»-telep viszont akkora, hogy a család munkaereje nem elégséges a birtok teljes megmunkálásához, cselédet vagy bér munkást kell alkalmazni.

Bárhol kerül sor a jövőben Csonka-Magyarországon telepítésre, legyen annak vezető gondolata, hogy a telepítésre szánt földkomplexumon egymás mellett — mintegy kölcsönös kiegészítésképpen — mind a három formát alkalmazzuk. A felfelé menő osztálymozgalomnak útjait ezen a réven is egyengetnünk kell.

A legegészségesebb forma mégis a «B»-típus, az önálló telep. Terjedelme: 15—30 kat. hold, de persze a már említett klíma-, talaj- és piacviszonyok, valamint a gazda személyes viszonyai (tehetsége vagy tehetősége) folytán e határokon alul és felül is mozoghat. Az ilyen telepen dolgozó gazdát és családját az üzem eredménye közvetlenül érdekli, a sikert pedig az aprólékos, gondos kézimunkát kívánó gazdálkodási ágak biztosítják, ezek nyújtanak állandó elfoglaltságot és az üzemnek stabilitást. Mindent mérlegelve: az önálló telephely nagyságát a Dunántúl átlagban 15, az Alföldön 25—30, az Északi Dombvidéken pedig 20 kat. hold körül rögzíteném le.

A már említett «A»-típus, amelyet szűkebb vagy tágabb értelmezéssel munkástelepnek is nevezhetnénk, körülbelül 2—8 kat. holdas törpebirtok, házzal. Nagysága a mellékkereset lehetőségeitől függ. Ilyen telepeket azonban csakis ott létesíthetünk célszerűen, ahol a «C»-típusú nagyobb telepek szomszédsága vagy a környék birtokviszonyai állandó vagy szezonmunkára nyújtanak reményt.

Lényegesen elősegítheti minden vonalon a telepítés sikerét, ha a telephely szomszédságában élő, gazdaságilag szakképzett középbirtokos a telephelyesekkel törődik s az esetleg egyébként megszervezendő központi irányítástól függetlenül is támogatja őket ügyes-bajos dolgaikban.

IV.

Telepítések emberanyaga.

A telepítés sikere függvénye a települő *emberanyagnak* is. Ügyesség, rátermettség, szorgalom, kitartás sokszor a tőkeszegénységet pótolja. A kezdet nehézségeit csak akkor győzhetjük le, ha a telepes és annak felesége az új existencia — az új otthon — megalapításában és kifejlesztésében percig sem lankadnak.

Néhány szempont az emberanyag kiválasztására:

1. önálló telepes lehet:

a) az olyan földműves birtokos második, harmadik stb. fia, akinek jövőjét az apai birtok kis terjedelme nem biztosítja és akinek az kellő munkaalkalmat nem nyújt. (Azoknak a pályázóknak, akik egészséges és népes családi törzsből származnak, elsőseget kell biztosítani a többiekkel szemben; így menthetjük meg a népesedés számára bennük rejlő propagatív erőt s emelhetünk közvetett gátat az egyke ellen.)

önálló telepes lehet továbbá:

b) az olyan törpebirtokos, akinek lakóhelyén nincs meg kellő munkaalkalma és megélhetése és arra sincs mód, hogy üzeme kiegészítették;

c) az olyan *mezőgazdasági munkás*, aki már eddig is tanulást tett szorgalmáról, szakértelméről s esetleg: takarékoságáról. A népes és fajilag erős családok képviselőinek jogait az utóbb említett két csoportnál is biztosítanunk kell.

A birtokbajuttatási szerződés kapcsán gondoskodhatnánk a telepesek kötelező gazdasági oktatásáról és a telepítő szerv által körülírt termelési utasítások betartásáról a legkitűnőbb emberanyag boldogulását is megkönyvítjük így. De máskép is törekedhetünk erre.

Az a telepes, aki új gazdaságának megszerzésében saját tőkéjével vagy munkájával nem vesz részt, az első nehézségek felmerülésénél gyakran meginog s esetleg elhagyja telephelyét. Az anyagi hozzájárulás tehát nagyon fontos, bár a nincstelen mezőgazdasági munkásoknál az anyagi hozzájárulás kérdésének megoldása külön probléma: a telepítésben való részvételt ezek számára az állannak kell majd hitelműveletek segítségével lehetővé tenni.

2. A telepítés céljaira felhasznált birtokok a) *gazdasági vezetőit* és b) *cselédségét* is telephelyhez kell juttatni (lehetőleg helyben), ha azok a település általános feltételeinek megfelelnek.

3. Az uradalmi *mesteremberekről* különösen falutelepítésnél gondoskodhatunk iparos telephelyek alakításával.

4. Nem újság az, hogy *Amerikába vándorolt földműves népünk*ből sokan hazajönnének, ha földhöz juthatnának. Amerikából hazajött — s ott sikerrel dolgozott — földműveseink a múltban is gyakran hoztak magukkal életrevalóságot, élettapasztalatot, üzleti ügyességet és pénzt is. Telepítési akciónak ezt a célt minden erővel elő kellene mozdítania.

5. Eddig a telepítéseknek csaknem kizárólag a földművelő népesség sorai közül kikerülő emberanyagáról beszéltem. De az *állás nélküli fiatal magyar értelmiség* sorsáról is részben az új magyar telepítés keretein belül kell gondoskodni. Túlbürokratizált állami és társadalmi életünkben mindenki a magyar államtól vár állást, munkát, kenyeret. Az önálló kereseti pályáktól való idegenkedés már-már oda vezetett, hogy független középosztályról alig beszélhetünk. Pedig az egyetemekről és az egyéb főiskolákról a diplomás ifjaknak egyre új tömegei tódulnak ki, kiknek a régi sablonok szerint nem tudunk jövőt biztosítani. Elő kell készítenünk azt a megoldást, hogy fizikailag és lelkileg is arra alkalmas fiatalságunkat önálló mezőgazdasági vállalkozókká neveljük.

A kérdés persze nem könnyű. A tanult fiatalságnak nagyobbak a kulturális igényei, mint az egyszerű földműves telepesnek. Az intelligens fiatalság telepítését bizonyára városok közelében: kertgazdaságok, gyümölcsösök létesítésével oldhatjuk meg legjobban. Más persze a speciálisan mezőgazdasági kultúrájú fiatal ember készsége, avagy akár a mérnöké, mint a jogászé, orvosé, stb. Előbbieket vidéken, utóbbiakat városok szélén juttathatnók annyi földhöz, amiből egyelőre legalább szerényen megélhetnének és később is ez a gazdálkodás lehetne existenciájuk mellékbazisa.

A telepítéssel kapcsolatban sok munkaalkalmat biztosíthatnánk egyébként is a fiatal intelligenciának. Az új falvakban községházak, iskolák, templomok épülnek. Jegyzőkre, tanítókra, papokra lesz szükség; a szaporodó

falvakban orvos, gyógyszerész stb. is kell. A telepítés technikai lebonyolítása mérnöki munkaerőket is foglalkoztat.

A telepítés azonban szerintem csak akkor szolgál magasabbrendű célokat, csak akkor egyenlít ki visszasságokat, ha a telepeseket régi, boldogulást nem nyújtó lakóhelyükről a szükséghez mérten új, megfelelőbb helyre viszi át. Azt állítják, hogy a magyar földműves nehezen válik meg szülőföldjétől és idegen viszonyok közt, más vidéken gyökerét veszti. Nekem meggyőződésem az, hogy a magyar földművesben van vállalkozó kedv és mozgékonyság is arra, hogy a rosszat elhagyja a jobb kedvéért. Ha valaha tengerentúlra, idegennyelvű népek, idegen szokások és viszonyok közé nyelvtudás és a munkapiac ismerete nélkül is elmentek kivándorlóink és közülük milliók szereztek új otthonot, a tét, melyet a közeljövő magyar telepeseknek kell kockáztatni, jóval kisebb.

V.

A telepítés földje.

A telepítéshez szükséges földterület megszerzésének eszközei mások rendkívüli és mások normális viszonyok között. Válságok idején a telepítésnél bizonyos, a gazdasági válságok szülte eszközöket is igénybe vehetünk. Messzeható, évtizedekre szóló nagyszabású telepítési programm törekvéseit viszont csak a normálisnak tekintett viszonyokra építhetjük fel.

A mezőgazdaság válsága az alacsony földárak és az eladósodás révén a telepítés megindítását megkönnyíti. Az alacsony földárak a régebben befektetett gazdasági tőkék alacsony kamatozását vagy egyenesen a veszteséges gazdálkodást jelentik, ez okozza azt, hogy az *ingatlanpiacon nagy a kínálat* (2—3 millió kat. hold), de másrészt a kínálgzó alkalmat nem szabad elszalasztani.

Tekintélyes földbirtok jutott különösen a vidéki pénzüintézetek kezére adósaik fizetéseképtelensége folytán. Ezeknek a birtokoknak bizonyos részét, különösen a kisebb és parcellázásra alkalmas birtokokat jól felhasználhatók telepítési célokra. A pénzüintézetek máris foglalkoznak egy olyan szövetkezet létesítésével, amelynek a kényszereladásra kerülő ingatlanok felvásárlása és értékesítése lenne a feladata. Intézményesen kellene biztosítani, hogy a telepítési szerv programmjával a fenti alakulás működése összhangba hozassék. Németország már a múlt év vége felé az ú. n. «Osthilfe»-vel kapcsolatban gondolt erre s Poroszország keleti részein azoknak a birtokoknak egyes részeit, amelyeket az Osthilfe-akció útján szanálni

nem tudtak, törlesztés fejében igénybe vették s a telepítő társaságok rendelkezésére bocsátották.

A magyar kormány nemzeti munkaprogrammjában is szerepel a telepítés s felmerült a terv, hogy a gazdák adóhátralékukat bizonyos földterület leadásával rójják le. Ha pénzügytechnikai okokból sem lesz ennek akadálya: az egyébként behajthatatlannak látszó adótartozások fejében készpénzáldozat nélkül szerez az állam a telepítés céljaira ingatlanokat. Az adóhátralék vegyes eredete inkább másodrendű kérdés. Nagyobb nehézség az, hogy tervszerű telepítés céljaira sokszor nem lesznek teljesen megfelelők az így adódó birtokrészek (gyakran kis parcellák) s önálló falutelepítés megindítására mindenesetre csekélyek. Valószínű, hogy a gazdák jobbára gyengébb minőségű földjeiktől akarnának szabadulni. Ezeket a területeket tényleg főként kiegészítő telepítéseknél használhatnók fel vagy földbérleti szövetkezetek alakítására. Megfontolást érdemel az a terv, hogy a túlterhelt földbirtokokat az állam vegye át telepítési célokra, a terhek rendezése után bizonyos évjáradékot fizetve a tulajdonosoknak.

De az átmeneti akciókon túl gondoskodni kell arról, hogy a szisztematikus, az ország népesedési, gazdasági és szociális viszonyait figyelembe vevő telepítési program számára is álljanak olyan nagyobb ingatlanok az idők során rendelkezésre, amelyekben telepes községeket létesíthetünk. Elsősorban az állami, közalapítványi és más, az állam kezelésében levő, de közérdekű célokat nem szolgáló birtoktestekre gondolok. És nem a mezőhegyesi vagy más állami mintagazdaságok megszüntetésére. A külföldi telepítési törvények is elsősorban az állami birtokok igénybevételét írták elő. A felhasznált birtokok eddigi, többnyire bérleti jövedelmét a telepesek által fizetendő törlesztési részletek előbb vagy utóbb pótolnák.

Valószínű, hogy komoly telepítési tevékenység esetén birtokosaink közül sokan birtokaikat szabad kézből is szívesen bocsátanak a telepítő szerv rendelkezésére. Németországban is van elővásárlási és megváltási jog s a telepítő társaságok legnagyobb részben mégis szabad kézből vásárolták meg a szükséges birtokokat. 1931-ben a megváltási jogot Poroszországban nem is gyakorolták.

VI.

Jogi kérdések.

A telepítés jogi vonatkozásai: a földszerzés és a földmegtartás problémái.

A földszerzési problémák: a megváltási és az elővásárlási jog. A megváltási jogot ott kellene igénybe venni, ahol a népesedési viszonyok egész-

ségtelenek s ahol a telepítés szükségessége vitán felül áll, mert a népsűrűség oly nagy, s a birtokmegosztás annyira egészségtelen, hogy állami beavatkozás nélkül javulást nem várhatunk.

Az elővásárlási jog lényegében a földbirtokreform óta ma is rendelkezésre áll az államnak, de csak elvétve gyakorolják. A múlt évben pl. az állam csupán 375 kat. hold területen vette azt igénybe s az így szerzett földek vételára 80.000 pengő volt. A telepítő szervnek okvetlenül meg kell engedni, hogy az elővásárlási jog gyakorlására birtokpolitikai jogcímen javaslatot tehessen, vagy azt maga gyakorolhassa bizonyos kereteken belül.

Földszerzési probléma a *cserejog kérdése is*. Ez azt jelentené, hogy a telepítő szerv az átengedett birtok fejében az érdekelt birtokost más, a népesedés és birtokmegosztás szempontjából kedvezőbb helyen teljesen kártalanítja. Ott, ahol a birtokos maga is érzi, hogy a lakosság terjeszkedési törekvései elől előbb-utóbb nehezen tud kitérni, bizonyára készségesen hajlandó volna a cserére.

Vigyáznunk kell arra, hogy a telepeseknek az illető vidék átlagos talajminőségénél rosszabb földet ne adjunk. Ahol ezt nem kerülhetjük el, legalább a telep ára legyen méltányos. És ne adjunk olyan talajt, amit a telepes meg nem javíthat, vagy csak a jövedelem kockáztatásával. Nagy gondot kell fordítani arra is, hogy az állam a telepítésre szánt ingatlanokat soha ne fizesse túl s ne fizettesse túl a telepesel sem, mert különben a törlesztési részlet felemésztí a jövedelmet. A földár tehát sarkalatos pontja a telepítési problémának. Ha nem hoztuk azt a telepes teherbíróképességével összhangba, az egész koncepció megdőlhet.

A földmegtartás jogi szabályozását a néptömegeket mozgósító és új életviszonyokat teremtő telepítési politika szintén nem nélkülözheti. A birtokforgalom szabadságának elvi elismerése mellett is a telepes birtokok megerősítése érdekében az államnak különleges intézkedéseket kell tennie.

A telepeket meg kell védeni az indokolatlan elidegenítés ellen. Az egész telepítési akció sikerének egyik fontos pillére, a tulajdoni viszonyok állandósága. A telepes birtokokkal üzendő esetleges spekuláció ellen erélyes rendszabályokat kell alkotni. A telepes csak akkor válhasson meg telephelyétől, ha azon boldogulni valóban nem tud. A telepecserét is csak a kimozdítás eseteire kell korlátozni.

Nehezebb ügy a *megterhelési tilalom* kérdése, mert a hitelproblémákkal függ össze. De hátrányosnak vélném, ha a telepes birtokát a telepítő szerv engedélye nélkül megterhelhetné.

A telepes-birtok elaprózódása ellen is védekezni kell. A telephelyek

birtokminimumok, melyeket még örökösödés esetében sem lehetne felosztani. A törzsöröklés valamilyen formáját kellene nálunk is kiépíteni, esetleg a paraszt-hitbizományok intézményének bevezetésével.

VII.

A telep felszerelése és berendezése.

Kérdés, vajjon teljesen felszerelt, mintaszerű kisbirtokosüzemet adjunk-e át a telepesnek, vagy pedig a földön csak kívül, egészen primitív lakóházat és gazdasági épületet bocsássunk rendelkezésére. Az *önálló telepítések*nél az első megoldás volna helyesebb, bár természetesen több költségbe kerülne. Az egyszerűbben beinstruált kisüzemek a *mezőgazdasági munkástelepítések*nél tennének jó szolgálatot. Kiegészítő telepítés esetében pedig csupán földterület juttatásáról volna szó, minthogy épületekkel és felszereléssel a telepes különben is rendelkezik, csak hogy azt rendszerint nem tudja teljesen kihasználni. Szigorúan kötött sablonok nem ajánlatosak, a felszerelés kérdését minden egyes esetben külön kell elbírálni. A vidék viszonyai, a telepítés célja s a telepesnek már meglévő felszerelése és berendezése után igazodhatunk legjobban.

A kisgazdaüzem irányát és intenzitását jórészt a piaci viszonyok döntenek el. Előbb az üzemi irányt kell a telepítési tervzetben megállapítani, ettől függ a felszerelés és berendezés milyensége és mennyisége. A Dunántúl, az Alföld és az Északi Dombosvidék sajátos viszonyait mindenesetre figyelembe kell vennünk és azokhoz mérten kell az üzemi berendezéseket megszabnunk.

A telepítésnél adott felszerelés simuljon a vidék átlagos kívánalmaihoz. Csakis ilyen — arányos — felszerelés mellett nem vesz el hiába a telepes család erőlködése. Ha elégtelen a felszerelés: hiányt szenved a talajművelés, trágyázás; ápolás stb. Inkább legyen kisebb telephely, de arányos a felszerelése, különben extenzív gazdálkodásra kényszerül az új gazda.

A másik véglet, a túlinstruálás, szintén veszedelmes. A kis üzem kisebb terjedelme amúgy is korlátozza a befektetések jó kihasználását. Nem szabad tehát azt az elkerülhetetlennél még jobban fokozni. Különösen az épületeknél következhetik be könnyen a túlméretezés, már pedig az épületek a legkevésbé produktív befektetés. A világháború utáni német telepítés kezdeti hibáját — a luxusépítkezéseket — ma már ott is kikorrigálták.

Ebből azonban az is következik, hogy a mérnöki és építészeti munkát

a telepítés nem nélkülözheti. A felmérés, a felhasználandó terület adatainak és körülményeinek szakszerű megállapítása és felfektetése, a tervek elkészítése, a költségvetések előirányzata, továbbá a kivitelnél a legolcsóbb és legmegfelelőbb anyagoknak a felhasználása s a racionális munkamenetnek az érvényesítése a főfeladatai a telepítéssel kapcsolatban a műszaki munkának. De fontos hivatása a mérnöknek és az építésznek az is, hogy kiválassza és értékesítse mindazt a jót, amit itthon az egyszerű józan paraszti észjárás a falusi építkezésekben, azok szerkezeteiben, a tér kihasználásban és a népművészetben évszázadok óta megteremtett.

A megalkotandó telepítési szerv keretében esetleg gondoskodni kell tehát olyan fórum létrehozásáról is, amely függetlenül a jelenlegi építési hatóságoktól, önállóan intézkedhetnék a telepítéssel összefüggő összes műszaki ügyekben, főleg az ellenőrzésben. Azok a tervek, melyeket e részben kidolgoztam munkatársaimmal, a racionális olcsó megoldás mellett kellőképpen biztosítják a mai falusi építkezéseinknél annyira nélkülözött utcakép kialakítását.

Részletes költségvetést is dolgoztunk ki egy-egy 25 és 15 holdas birtok, valamint egy-egy 8 és 3 holdas törpebirtok telephelyre vonatkozólag.

A költségek főbb tételei a következők:

- a) Telekérték (birtokparcella és belsőség értéke).
- b) Építmények.
- c) Közlétesítményeknek a telepre eső hányada.
- d) Gazdasági berendezés és felszerelés (holt leltár költségei).
- e) Élő állatok (élő leltár).
- f) A termelés elindításához szükséges magvak és termények költségei.
- g) Az első évi megélhetés költségei.

A feltétel az, hogy egyszerre 300 házhelyes telep létesül, lehetőleg azonos típus szerint.

A 25 holdas telephely költsége — továbbépíthető egy szobával, lakókonyhával, kamrával, pincével, padlóssal, istállóval és ólakkal együtt, ha a lakóház *téglából* épül, kb. 16.500 pengő volna. A földárakat 400 pengős holdankénti átlaggal számítottuk — semmiesetre sem túlalacsonyan, mert ezzel a földárak további csökkenését véljük megakadályozhatni. Az így szükséges 10.000 pengőn kívül összes *egyéb* költségek 6500 pengőre rúgnának — ha pedig a lakóépület *vályogból* készülne, még 400 pengővel kevessebbre.

A 15 kat. holdas telek összes költsége *téglából* épült lakóházzal 11.800 pengő. A föld ára 6000, a többi költség 5800 pengő. Ez utóbbi összeget a *vályogépület* szintén 400 pengővel csökkentené.

A 8 kat. holdas telek költsége a föld árával együtt *téglából* épült házzal 7600 pengő, a föld ára nélkül 4400 pengő, vályogház esetén 4000 pengő.

A 3 kat. holdas munkástelek költsége 3800 pengő, a föld ára nélkül téglaházzal 2600 pengő — *vályogházzal* 2200.

Nem vettük figyelembe a telepes saját kézi vagy fogatos munkájának az értékét. Pedig adatok vannak arról, hogy ez a munkatényező átlagosan 20—25%-kal csökkenti az építési költségeket. Utak és egyéb közlétesítmények létrehozásánál még nagyobb a telepes saját munkaerejének jelentősége.

A pénzügyi megoldásra vonatkozó számításaink alapjául már most a 15 holdas telephelyet vettük. Ennek összköltsége, ha *a)* a föld árát nem számítjuk; *b)* a telepes szolgáltatását figyelembe vesszük, *c)* az épület költségszámításából a pincét, mint az elindulásnál nem okvetlenül szükséges építkezést, kihagyjuk, 4100 pengő körül mozog.

Az alapulvett eszmei telephely finanszírozására azonban *okvetlenül* még ez az összeg sem szükséges. A 15 holdas telephelyekre pályázók jelentős részének már van bizonyos élő és holt felszerelése. Az olyan telepes pedig, aki pusztá erejére támaszkodik, kezdetben még szerényebb építkezéssel és berendezéssel is beéri s acélos akaratával helyét mégis megállja. A magyar faj szívóssága és igénytelensége csodákat tehet.

Reális tehát az az elgondolás, hogy a 15 kat. holdas telephely instruálási költsége a település pénzügyi megoldása szempontjából (a föld árán kívül) átlagosan nem lehet több 3000 pengőnél.

VIII.

A pénzügyi megoldás.

A telepítés alapfeltétele a pénzügyi megoldás jó átgondoltsága. A pénzügyi megoldás általános elveiről is kell tehát szólnom.

A telepítés első szakaszában induljunk ki pl. 3000 telep létesítéséből, — akár faluszerű, akár tanyás, akár csatlakozó telepítés útján. Kb. 12.000—15.000 ember elhelyezéséhez 45.000 kat. hold földterületre volna így szükség. 15.000 holdat a közületek engednének át, ugyanannyit teremtenék elő az adóhátralékok fejében leadott földekből, az utolsó harmadot az eladósodott birtokok átvételéből szerezhetnénk meg. A föld megszerzéséhez — holdanként 400 pengős árral — 18 millió pengőre volna szükség.

Építkezésekre, berendezkedésekre, telepenként átlag legfeljebb 3000

pengő összegű hitel kellene. Az így előálló 9 millió pengővel végeredményben 27 millió pengőre emelkednék az összes tőkeszükséglet.

A közületektől és az adóhátralékokból származó földeket egyelőre bérlet formájában bocsáthatnók a telepesek rendelkezésére. A bérösszeget a tőkeérték 2%-val vettük fel, az évi terhet pedig 240.000 pengőre. Az eladósodott birtokokból igénybe veendő föld árát a telepesek 3% mellett, 3.89%-os annuitással 50 év alatt törlesztenék. Az évi teher itt 233.400 pengő volna.

De honnan vegyük a fedezetet, a hitelt? Talán jó nyomon járok, ha azt hiszem, hogy az építkezésekhez, beruházásokhoz szükséges 9 millió pengőből 5 milliót a transzféralapból meríthetné a kormány, — mégpedig a földbirtokreform finanszírozására vállalt svéd gyufakölcsön annuitásából. Ez az annuitás kb. 12 millió évente. Az említett 5 millió pengő hitel évi terhe szintén 3%-os kamatozással, tehát 3.89%-os annuitással 50 éven át 194.500 pengő volna. A telepítéssel kapcsolatos járulékos kiadások és az első év interkaláris kamatainak fedezésére az OFB-alap igénybevétele nyújtana módot.

A hiányzó 4 millió pengőt elsőhelyi jelzálogjoggal biztosított állami garanciával ellátott kötvények ellenében a bankok közreműködésével bocsátaná a telepítési szerv a telepesek rendelkezésére. A kötvénykibocsátás lehetőségének bekövetkeztéig ezen összegnek az előfinanszírozása a jelenleg folyamatban levő hitelműveletekhez hasonlóan haladéktalanul megtörténhetne. Ha itt 4% kamattal, 35 éves lejáratral, tehát 5.36% dekurzív annuitással számoltunk, az évi teher ezen a címen 214.400 pengő.

A pénzügyi tervezetben eddig 3%-os kamatbázissal dolgoztunk. Mivel azonban nem prejudikálhatunk a kamatláb jövődjének alakulásának, később még beszámolok az 5%-os kamatláb mellett adódó eredményekről is. Mindenesetre megjegyzem, hogy a mezőgazdaság mai viszonyai mellett a 3%-os kamatbázis logikusabb, mint a magasabb.

2 A 27 millió pengő tőkeszükséglet évi terhe 3%-os kamatozás mellett 884,300 pengő.

A telepes az első 10 év átlagában 10 pengőt fizetne holdanként. Éspedig a 2—5 évig 8, a 6—10 évig 12, azután pedig 19.50 pengőt.

Az első időszakban a telepesek 36.000 pengőt fizetnének. Az állami költségvetést azonban szintén csak 283.300 pengő terhelné, miután az évi 883.300 pengőnyi szükségletből a közületi birtokok 240.000 pengős bérlet egyelőre lucrum cessans gyanánt vehetjük fel, amelyet csak 10 évvel később kezd törleszteni a telepes, bár a hátralékot a 35 éves bankkölcsön kiegyenlítése után az 50 éves törlesztési terv keretén belül szintén befizethetné.

A második ciklusban a telepések 540.000 pengőt fizetnének, a költségvetést pedig 103.300 pengő szolgáltatás nyomná. 10 év múlva azonban a költségvetés teljesen mentesülne és a közületi földek járulékaiknak fizetése is kezdetét venné.

5%-os kamatbázissal az évi összteher 1,087.200 pengőre emelkednék. Az állami költségvetést 5 évig 487.000, azután a 10-ig 307.000 pengő terhelné, a tizedik év után pedig az a megoldás kínálkoznék, hogy a 240.000 pengő közületi járulék törlesztéséről továbbra mindaddig lemondana az állam, amíg a telepések holdanként 24 pengőt tudnak fizetni, miután az 5%-os kamatozási alapon a maximális megterhelés ennyit tesz ki.

A közületi földek járulékaiknak összege lehetne egyébként az az eszköz, amellyel az üzemek rentabilitásának változása esetén a törlesztés 50 éve alatt súlyosabb gazdasági krízisek idején a telepések terheit enyhíthetnék. Ezeket a törlesztéseket szükséghez mérten később is fel lehetne függeszteni. Az a teher, mely 8000 telephely létesítéséből a költségvetésre nehezédnek, a telepítés nemzetpolitikai és közgazdasági jelentőségéhez képest ma is kevés. Sőt: még ha a telepítés további fejezeteinek finanszírozására gondolunk, akkor sem jelentkeznék nyomósabb költségvetési teher. Tíz év alatt 30.000 telephely létesítése — ami pedig már valóban komoly földbirtokpolitikai akciószámba menne — sem háritana a költségvetésre 3—5 milliónál nagyobb hitellekötést. Agrárország 750 millió pengős költségvetésében 5 millió pengőnek telepítési célra való beiktatása nem túlzott követelés. Mindenesetre az illetékes tényezők feladata lesz, hogy a jelzett pénzügyi forrásoknak a telepítés céljaira való kihasználását lehetővé tegyék.

IX.

Telepítő szerv.

A telepítés sikere jórészt attól is függ, hogy milyen szervezet útján és milyen formák között kerül lebonyolításra. A telepítéssel kapcsolatban oly sok birtokjogi, örökjogi stb. kérdés vár törvényes rendezésre, hogy a törvényhozásnak új törvényt kell megalkotnia a telepítésről. E törvény megalkotása sürgős. Szükségesnek vélném elsősorban a telepítési tanács felállítását azoknak a szervezeteknek és szakembereknek bevonásával, akiknek munkássága a tanács tárgyilagosságának és bölcs tevékenységének záloga. A telepítés tényleges lebonyolítását pedig végezze hatósági jogkörrel felruházott külön szerv, legyen az akár állami intézmény, akár bejegyzett szövetkezet. De talán helyes úton járok, midőn azt hangoztatom, hogy ez

a szervezet ne tartozzék egyik minisztérium hatósága alá sem. Legyen csak a törvényhozásnak felelős, ellenőrzését pedig a miniszterelnök és az állami számvevőszék elnöke együttesen gyakorolják.

A telepítő szerv intézné a törvényes jog körének keretein belül a telepítés összes ügyeit. Gondoskodnék a törvény végrehajtásáról. Döntene a megvételre kínált földbirtokok megvásárlása felett. Határozná az elővételi jog és a megváltási jog esetenkénti gyakorlása felől. Az egész országot felölelő általános telepítési programot dolgozna ki. A telepítésre kijelölt földterületek felmérését eszközölné. A jelentkezőket elbírálná. Az építkezéseket végeztetné és irányítaná. A telepesek gazdálkodását ellenőrizné és azokat gazdasági és kulturális előhaladásukban támogatná. A telepítés célját szolgáló hiteleket és pénzüsszegeket kezelné. Egyúttal pedig a telepesek szövetkezeteinek megalakítását is kezdeményezné, azok megalakításában közreműködnék és működésüket ellenőrizné.

Nyilvánvaló ezekből, hogy a telepítés központja volna ez a szerv.

X.

A szövetkezetek szerepe.

A telepeseket azonban birtokbahelyezésük után sem szabad magukra hagyni, kezdetben nehéz munkájukban minden eszközzel támogatni kell őket. Ezt a feladatot különleges, új, a cél szolgálatába állított szövetkezetek végezhetnék. A szövetkezeti gondolat ápolásának a telepítés amúgy is szinte kimeríthetetlen bányája.

A telepítés t. i. a szövetkezeti problémáknak, de egyúttal a szövetkezeti lehetőségeknek is egész sorát veti fel. Kedvező ez az alkalom — mint említ ettem is — az új gazdaságok termelési és értékesítési organizációjának kiépítésére. Modern mintákat alkothatnánk meg így mezőgazdaságunk számára. A szövetkezeti kötelékbe való belépés akár a földhöz való juttatás egyik feltétele lehetne. Persze nagy óvatosságra van szükség. Ha a szövetkezet nem jól működik és rosszul értékesít, akkor az új birtokos helyzetét megnehezítettük, ahelyett, hogy könnyítettük volna.

De nagy a jelentősége a szövetkezeti ügynek a telepítés finanszírozása körül is. Ha a telepes a szövetkezettel szemben vállalja azt a kötelezettséget, hogy termelvényeinek a piacra kerülő egész mennyiségét a szövetkezet rendelkezésére bocsátja — enélkül pedig eredményes szövetkezeti alakulás ma már nincs — a szövetkezeti értékesítés az új telepes hitelezőjére nézve a kockázat csökkenését jelentené. Mert ha a szövetkezet az értékesítés

során befolyó összegekből a tagok törlesztéseit levonhatja, a hitelező az esedékes részleteket megkapja, s a telepes is jól jár, mivel a részletek behajtási költsége így kisebb.

A szövetkezeti értékesítés csak akkor gazdaságos, ha elegendő a forgalom. A forgalom változhatik árucikkek, a szervezet különfélesége, valamint a kitűzött szövetkezeti feladatokhoz képest. De mindig van olyan minimum, amelyen alul eső forgalomra szövetkezetet nem alapíthatunk, mert különben az értékesítés költségei drágulnak, a szövetkezet versenyképtelenné lesz s a telepesnek kárt okoz. Legcélszerűbb az volna, ha megállapított holdszámú föld betelepítése után automatikusan sor kerülne az értékesítési szövetkezetre.

Egyszerűbb és közvetlenebb a szövetkezetek bekapcsolása az új telepek beszerzéseibe. A beinstruálást pl. akár új, akár már fennálló szövetkezet végezhetné. De a telepések gazdálkodásában később is nagy szerepe lehet a szövetkezeti beszerzésnek. A beszerzés révén mélyreható és a legkevesebb ellenállást kiváltó módon irányíthatjuk a termelést. Ha a telepes egységes és kifogástalan vetőmagot kap, ilyen lesz a termése is. Ha előnyösebben jut hozzá a hüvelyes-, mint a gabonamagvakhoz, inkább az előbbieket termeli. Sőt végeredményben a beszerzés helyes szervezésével teremthetjük meg a kedvező szövetkezeti értékesítés előfeltételeit és a tervszerű gazdálkodást.

XI.

Befejezés.

Tekintetes Akadémia! Fejtegetéseimnek végéhez jutottam. Előadásomban csak az elvi kérdéseket foglaltam össze s jelezni kívántam munkálataink kereteit. A részletkérdések megvitatására jó alkalmat nyújt majd a Magyar Gazdaszövetség telepítési ankétja. Hiszem, hogy a szavakban kifejeződő törekvések nyomán a telepítés körül hamarosan fakadnak olyan akciók, melyek a küzködő magyar nép jobb sorsát készítik elő.

Az emberi nyomorúságnak mélypontján állunk. Folyik tovább a népek harca, vérnélkül, de vadabban és rettenetesebben még, mint a világháborúban. A nagy chaosban ott lebeg kis országunk, Magyarország sajkája. Lehet-e megerősítenünk a nemzet életének alapjait úgy, hogy az emberiségnek példátlanul pusztító szellemi és anyagi krízisében fennmaradhasson?

Válaszom ez: a magyar nép létének alapja a föld. A földhöz kell ragaszkodnunk. A földet kell erősítenünk. A földhöz kell még jobban odafigyelnünk a magyar embert. Ez a magasabb távlat becsléti meg velünk

a magyarság és a magyar föld szorosabb kapcsolatának legjobb eszközét, a telepítést.

A ma annyira ingadozó értékek között az anyaföld megingathatatlan. Tűz nem fogja. Emberi rosszaság és szenvedély nem válik rajta úrrá. Nem rabolhatják el végleg. Nem vihetik máshová.

Talán árvíz szánt rajta végig; de ha az épületeket el is sodorja a víz, a visszamaradó iszap megtermékenyíti a földet.

A magyar jövőbe vetett sziklaszilárd hittel hiszek abban, hogy a magyar föld válsága is csak átmeneti jelenség — aminthogy minden válság az. 5 ha elfut majd az árvíz és eltűnik a válság, dúsabban termő, adakozó, éltető lesz újra a mi drága anyaföldünk.

Albrecht királyi herceg.